

**SCIENCE**  
**PROBLEMS.UZ**

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences  
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

# Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

5-son (5-jild)

**2025**

**SCIENCEPROBLEMS.UZ**

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING  
DOLZARB MUAMMOLARI**

*№ 5 (5) – 2025*

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-  
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

**ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES**

**TOSHKENT-2025**

## **BOSH MUHARRIR:**

Isanova Feruza Tulqinovna

## **TAHRIR HAY'ATI:**

### *07.00.00- TARIX FANLARI:*

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

### *08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:*

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

### *09.00.00- FALSAFA FANLARI:*

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

### *10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:*

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

#### *12.00.00- YURIDIK FANLAR:*

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

#### *13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:*

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

#### *19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:*

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

#### *22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:*

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

#### *23.00.00- SIYOSIY FANLAR*

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

---

### **OAK Ro'yxati**

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

---

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM”  
mas'uliyati cheklangan jamiyati

#### **Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

#### **Bog'lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).

## MUNDARIJA

### 07.00.00 – TARIX FANLARI

|                                                                                                                                                                                        |       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Qurbonova Marg'uba</i><br>O'ZBEK TILI VA TIL SIYOSATI: TARIXIY EVOLYUTSIYA VA ZAMONAVIY<br>OMMALASHTIRISH VOSITALARI .....                                                          | 13-15 |
| <i>Polvanov Azim Kuchkarovich</i><br>AMIR TEMUR QO'SHINIDA HARBIY TA'MINOT VA ASKAR SAFARBARLIGINING<br>MANBALARDA YORITILISHI .....                                                   | 16-21 |
| <i>Esnazarova Zulfiya Baltashovna</i><br>QORAQALPOQLARNING SHAHAR MADANIYATI<br>(1873 – 1924) .....                                                                                    | 22-27 |
| <i>Axmedov Shaxzod Farxod o'g'li</i><br>O'ZBEKISTONDAGI YOSHLAR TASHKILOTLARI FAOLIYATI TARIXIDAN<br>(1991 – 2017-yillar) .....                                                        | 28-36 |
| <i>Mamajonov Alisher, Alisherov Abduvohid</i><br>IKKINCHI JAHON URUSHI JANG MAYDONLARIDA ANDIJONLIK RAHBAR<br>XODIMLARINING ISHTIROKI .....                                            | 37-43 |
| <i>Mamasaidov Lutfillo Payzullo o'g'li</i><br>XALQ TA'LIMI SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA HAMKORLIK ALOQALARI .....                                                                         | 44-47 |
| <i>Asadova Ra'no Baymanovna</i><br>INNOVATIVE APPROACHES TO URBAN PLANNING AND TOURISM<br>INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN NEW UZBEKISTAN<br>(CASE STUDY OF INDIA'S EXPERIENCE) .....     | 48-52 |
| <i>Esanova Nilufar</i><br>1991-2024 YILLARDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANOAT<br>SOHASIDA HAMKORLIGI: NATIJALAR VA ISTIQBOLLAR<br>(HINDISTON VA XITOIY MAMLAKATLARI MISOLIDA) ..... | 53-56 |
| <i>Abdug'aniyev Bekzod Abduvali o'g'li</i><br>O'ZBEK XONLIKLARI VA USMONLI DAVLATI HUKMDORI SULTON SULAYMON<br>O'RTASIDAGI SIYOSIY ALOQALAR .....                                      | 57-64 |
| <i>Xudoyberdiyev Axrorboy Nabi o'g'li</i><br>HUDUDIIY YONDASHUV ASOSIDA YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATINI<br>AMALGA OSHIRISH: QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA .....                        | 65-70 |
| <i>Zokirjanov Mirzohid Shuxrat o'g'li</i><br>XIX ASRNING IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARIDA BOKU NEFT<br>SANOATINING ROSSIYA IQTISODIIY HAYOTIDA TUTGAN O'RNI .....                    | 71-74 |
| <i>Xudayberdiyev Utkir Toshmuradovich</i><br>MUSTAQILLIK YILLARIDA TOSHG'UZOR-BOYSUN-QUMQO'RG'ON TEMIR<br>YO'LINING QURILISHI VA UNING IJTIMOYIY-IQTISODIIY AHAMIYATI .....            | 75-80 |
| <i>O'rmonov Husniddin Baxriddin o'g'li</i><br>ULUG' VATAN URUSHINING DASTLABKI YILLARIDA O'ZBEKISTON SANOATI .....                                                                     | 81-88 |

## 08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

*Urdushev Xamrakul, Sirojiddin Eshanqulov*

MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASSTERLARI:

EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN RIVOJLANISH ..... 89-98

*Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali qizi*

MOBIL ILOVALAR ORQALI XIZMAT KO'RSATISH:

QULAYLIKMI YOKI NAZORAT VOSITASIMI? ..... 99-104

*Xakkulov Akbar Uralovich*

MARKAZIY BANK FOIZ SIYOSATINING BANKLARNING FOIZ RISKIGA TA'SIRI ..... 105-111

*Amonov Mehridin Oromiddinovich*

TADBIRKORLIK FAOLIYATINI BOSHQARISHDA RAHBARLIK USLUBI:

AVTOKRATIK RAHBARLAR ..... 112-117

*Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna*

HUDUDLARDA AHOLI SALOMATLIGINI TA'MINLANGANLIK DARAJASINI

BAHOLASH USULLARI VA MEZONLARI ..... 118-125

*Yangiboyev Rustam Berdiyarovich*

TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIGINI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI ..... 126-131

*Ollanazarov Bekmurod Davlatmurotovich*

DXSH LOYIHALARIDA INVESTITSION KRAUDFANDING MODELIDAN

FOYDALANISH ORQALI INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISH VA UNI TURISTIK

XIZMATLAR KO'RSATISH SOHASIDA QO'LLASH ISTIQBOLLARI ..... 132-143

*Eshqobilova Nigoraxon, Qurbonova Safiyabonu*

DAVLAT BUDJETINING DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING

NAZARIY ASOSLARI ..... 144-150

*Umronov Eldorbek Sodirovich*

HUDUDLARDA INNOVATSION XIZMATLAR TURLARI RIVOJLANISHINING

EKZOGEN VA ENDOGEN OMILLARI, ULAR TASNIFI VA KO'RSATKICHLARI ..... 151-159

*Turgunov Jasurbek, Siddikova Farangiz*

OPPORTUNITIES AND PROSPECTS FOR DEVELOPING A GREEN ECONOMY

IN UZBEKISTAN ..... 160-172

## 09.00.00 – FALSAFA FANLARI

*Ahmedova Dilrabo*

YOSHLARNING MA'NAVIY-AXLOQIY QIYOFASINING SHAKLLANISHIGA TARIXIY

JARAYONLARNING TA'SIRI ..... 173-177

*Raxmatova Xolidaxon Xolikovna*

NAQSHBANDIYLIKDAGI MUROSA FALSAFASIGA OID QARASHLARINING

FALSAFIY TAHLILI ..... 178-184

*Kurbonaliyev Ural Xatamovich*

ZAMONAVIY AXLOQIY INQIROZ SHAROITIDA ABU MUHAMMAD ABDULLOH

DORIMIY MEROSINING YOSHLAR MA'NAVIYATINI YUKSALTIRISHDAGI ROLI ..... 185-189

*Soipova Mavjuda Karimjanovna*

FAZL IBN AHMAD TA'LIMOTIDA BILISH MASALASI ..... 190-194

|                                                                                                                                           |         |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Jabborova Saodat Sattorovna</i><br>MA'NAVIYAT DAVLAT VA JAMIYAT RIVOJLANISHINING ASOSI .....                                           | 195-198 |
| <i>Fayziyev Xurshid Jumayevich</i><br>VOLTER FALSAFIY QARASHLARIDA FRANSIYADA AGRAR MUNOSABATLAR<br>TAHLILI .....                         | 199-204 |
| <i>Olimova Moxinur Ravshanbek qizi</i><br>YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA MA'NAVIYATNING O'RNI .....                                      | 205-208 |
| <i>Usarkulov Oybek</i><br>O'ZBEKISTON VA JANUBIY KOREYA O'RTASIDAGI MADANIY,<br>ILMIY-TEXNIKAVIY ALOQALARNING IJTIMOYIY AHAMIYATI .....   | 209-214 |
| <i>Majidov Sodiqjon Sadullayevich</i><br>IJTIMOIY ZIDDIYATLAR VA IJTIMOYIY FALSAFIY TALQINLAR .....                                       | 215-218 |
| <i>Абдуллаева Икбола Мохировна</i><br>КНИГА – КАК ОДИН ИЗ ОСНОВНЫХ ВИДОВ ИСКУССТВА – ИСКУССТВО СЛОВА .....                                | 219-226 |
| <i>Yusupova Ranoxon Tolibjonovna</i><br>MUHANDISLIK TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOYIY- FALSAFIY<br>OMILLARI .....                  | 227-230 |
| <i>Turabova Sevara Kattaqulovna</i><br>GLOBAL MEHNAT BOZORIDA SOFT SKILLS VA IJTIMOYIY ONGNING STRATEGIK<br>INTEGRATSIYASI .....          | 231-235 |
| <i>Rustamov Ramz Rizoqulovich</i><br>DESTRUKTIV TARG'IBOT TA'SIRIDAN HIMOYALANISHDA TANQIDIY<br>TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH AHAMIYATI ..... | 236-240 |
| <i>Aslanov Said Karimovich</i><br>TIZIMLI YONDASHUV VA BOSHQARUV FAOLIYATING O'ZORO ALOQADORLIGI .....                                    | 241-244 |
| <i>G'aniyev Elbek Abdizoitovich</i><br>YOSHLARDA AXLOQIY INQIROZ KUCHAYISHIDA OMMAVIY AXBOROT<br>VOSITALARINING ROLI .....                | 245-248 |
| <i>Bozarov Dilmurod Mirzarasulovich</i><br>SINERGETIKANING ONTOLOGIK MUAMMOLARNI HAL ETISHDAGI O'RNI .....                                | 249-252 |
| <i>Ochilova Nigora Ruzimuratovna</i><br>GLOBAL MUAMMOLARNI BARTARAF ETISHDA XALQARO KUCHLAR<br>BIRLASHUVINING AHAMIYATI .....             | 253-258 |
| <i>Azimov Ozod Mamatkulovich</i><br>YOSHLARDA EKOESTETIK DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISHNING<br>FALSAFIY ASOSLARI .....                      | 259-264 |
| <i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdamovna</i><br>TARIXIY MANBALARDA YOSH MUTAXASSISLARNI RIVOJLANTIRISH<br>HAQIDAGI QARASHLAR .....              | 265-271 |
| <b>10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI</b>                                                                                                      |         |
| <i>Мамбетов Сердар Ахмедович</i><br>СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА РУССКИХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ<br>НА КАРАКАЛПАКСКИЙ ЯЗЫК .....                               | 272-280 |

|                                                                                                                                                                 |         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Qurbanova Hilola Maqsadbek qizi</i><br>PRACTICAL NEEDS' ANALYSIS OF SOME BILINGUAL STUDENTS .....                                                            | 281-288 |
| <i>Rakhmonova Yulduz Khusanovna</i><br>A HETEROGENEOUS LEGACY:<br>EXAMINING HEMINGWAY'S STYLE IN HIS LATER YEARS .....                                          | 289-295 |
| <i>Yakubova Nilufar Egamberganovna</i><br>ESKI O'ZBEK TILIDA TAF'IL QOLIPLI O'ZLASHMALAR .....                                                                  | 296-301 |
| <i>Sadullayeva Muxlisa Xamrayevna</i><br>ZAMONAVIY O'ZBEK HIKOYALARIDA BADIY KONFLIKT MASALASI .....                                                            | 302-307 |
| <i>Shomurodova Shahlo, Axmedjanova Farida</i><br>MARGARET DRABBLING "THE MILLSTONE" ASARIDAGI NOYOB KO'RINISH .....                                             | 308-311 |
| <i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i><br>A COMPARATIVE STUDY OF THE STRUCTURAL-SEMANTIC<br>FEATURES OF ENGLISH AND UZBEK WORD COMBINATIONS .....                  | 312-315 |
| <i>Otajonova Dildor Baxtiyarovna</i><br>HAQORAT VA TAHDIDLAR BILAN BOG'LIQ DA'VOLARNI SUD-LINGVISTIK<br>EKSPERTIZADAN O'TKAZISH ALGORITMI .....                 | 316-325 |
| <i>Файзуллина Наргиза Дамировна</i><br>СОВРЕМЕННЫЕ СИНОНИМЫ И ТЕРМИНЫ КОМПЬЮТЕРНО-ИГРОВОГО<br>СЛЕНГА В РУССКОМ ЯЗЫКЕ .....                                      | 326-331 |
| <i>Sodiqova Dinora Ilhom qizi</i><br>ANALYSIS OF PRINCIPLES OF CONVEYING FEELINGS CONCERNING LITERARY<br>TRANSLATION .....                                      | 332-337 |
| <i>Nazimova Himmatoy</i><br>"DEV" VA "YALMOG'IZ" OBRAZI ETIMOLOGIYASI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY<br>ILDIZLARI TAHLILI .....                                     | 338-342 |
| <i>Arziqulova Xurshida, Mustanova Shohista</i><br>SHARQ VA G'ARB DRAMATURGIYASI: MADANIY ALOQALAR<br>VA ILHOM MANBALARI .....                                   | 343-348 |
| <i>Azizova Feruza Rejaveliyevna</i><br>TA'LIM JARAYONIDA INNOVATSION G'OYALAR VA TEXNOLOGIYALARNI<br>JORIY QILISH ZAMONAVIY TA'LIMNING BOSH STRATEGIYASI .....  | 349-353 |
| <i>Agzamova Gulrux Ravshan qizi</i><br>XITOIY TILIDAGI MUHOJIRAT ATAMALARINING UMUMIY VA XUSUSIY BELGILARI .....                                                | 354-358 |
| <i>Sherkulov Sardor Komilovich</i><br>SOCIAL PROBLEMS IN THE WORKS OF THOMAS HARDY:<br>AN INVESTIGATION OF CLASS INEQUALITY, GENDER AND INDUSTRIALIZATION ..... | 359-364 |
| <i>Rasulov Zubaydullo, G'ayratova Oybegim</i><br>DISKURS — LINGUAPRAMAGMATIK YONDASHUV OBYEKTI SIFATIDA .....                                                   | 365-368 |
| <i>Bozorova Umida Qilichovna</i><br>BADIY KIRITMALARNI ROSSIYADA O'RGANILISHI .....                                                                             | 369-372 |
| <i>Nuriddinova Huriyat Baxtiyorovna</i><br>TOPISHMOQLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI .....                                                                        | 373-376 |

*Mamadiyeva Hilola*

TAOM NOMLARINING TARJIMA JARAYONIDA MADANIY TAFOVUTLARNING

TA'SIRI ..... 377-384

## **12.00.00 – YURIDIK FANLAR**

*Abdullayeva Nodira Odil qizi*

OILAVIY (MAISHIY) ZO'RAVONLIK OMILLARI MAJMUASI ..... 385-393

*Jo'raqulov Javohir Musoqul o'g'li*

TOVLAMACHILIK JINOYATINI AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN

FOYDALANIB SODIR ETISH AMALIYOTI: MUAMMO VA YECHIMLAR ..... 394-399

*Otamirzayev Oybek Murodullo o'g'li*

YER OSTI SUVLARINI MUHOFAZA QILISH VA ULARDAN FOYDALANISHNING

PREDMETI VA USULLARI ..... 400-407

*Утебаев Саламат, Калбаева Эльдора*

ВОПРОСЫ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЕ

ХУЛИГАНИЯ В НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ ..... 408-413

*Nuriddinov Ismoil O'lmas o'g'li*

BURHONUDDIN MARG'INONIYNING "HIDOYA" ASARIDA JINOYAT VA JAZO

MUVOZANATIGA OID AYRIM MASALALAR ..... 414-420

*Jabbarova Yulduz Ibrohim qizi*

SUN'IY INTELLEKTNING NOTO'G'RI XULOSALARI (GALLYUTSINATSIYALAR):

MOHIYATI, SABABLARI VA HUQUQIY TARTIBGA SOLISH ZARURATI ..... 421-432

*Burxonov Shahzod Burxon o'g'li*

XALQARO MEHNAT STANDARTLARI VA MEHNAT SHAROITLARINI

TARTIBGA SOLISH ..... 433-438

*Avezov Umidjon Toshpulatovich*

O'ZBEKISTONDA KASABA UYUSHMALARI FAOLIYATINING RIVOJLANISH

BOSQICHLARI TAHLILI ..... 439-446

## **13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI**

*Максудов Улугбек Курбанович*

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ АКТИВНОСТИ

СТУДЕНТОВ В ИННОВАЦИОННЫХ И СТАРТАП-ПРОЕКТАХ

В УСЛОВИЯХ МИРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ..... 447-453

*Lutfillayev Maxmud, Egamberdiyeva Feruza*

SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI, TARIXI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI ..... 454-458

*Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich*

O'QUV FAOLIYATI TAMOIYILLARIDA INTEGRATIV VA SINERGETIK YONDASHUVLAR ..... 459-463

*Jamolova Gulbadanbegim, Muhammadiyeva Elmera*

TALABALARDA TAHLILIIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK

ASOSLARI ..... 464-468

*Mamajanov Raxmatilla Yakubjanovich*

TA'LIM JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN KOMPLEKS

FOYDALANISHNING METODIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ..... 469-478

|                                                                                                                                                                                                                |         |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Ishonkulov Ashraf Kurbonkulovich</i><br>GLOBALLASHUV SHAROITIDA TA'LIM JARAYONIDA INFORMAL TA'LIM<br>YONDASHUVDAN FOYDALANISH ZAMONAVIY PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA .....                                     | 479-484 |
| <i>Esboganova Baxit Daribayevna</i><br>UMUMTA'LIM MAKTEBLARDA CHIZMACHILIK DARSLARIDA O'QUVCHILARGA<br>AMALIY MASHG'ULOTLAR OLIB BORISH METODIKASI .....                                                       | 485-490 |
| <i>Kamalova Dilnavoz, Amurillayeva Munira</i><br>TEKNOLOGIYA DARSLARINI O'TISHDA SINFDAN TASHQARI ISHLARNI TASHKIL<br>ETISHNING AHAMIYATI .....                                                                | 491-495 |
| <i>Абдуллаева Дилдора Улугбековна</i><br>АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ПРАВОВЫХ ДИСЦИПЛИН<br>В ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗАХ .....                                                                                      | 496-503 |
| <i>Xamidova Zaynura Ramazonovna</i><br>STEAM TA'LIM TEKNOLOGIYASINING TA'LIM JARAYONIDA QO'LLANILISHI VA<br>RIVOJLANISHIDA PEDAGOGIK MUAMMOLAR .....                                                           | 504-508 |
| <i>Mustayeva Guldora, Mustayeva Guliston</i><br>SCIENTIFIC FOUNDATIONS OF REFLECTION MECHANISMS<br>IN PEDAGOGICAL ACTIVITY .....                                                                               | 509-514 |
| <i>Avazova Munisa</i><br>TA'LIM DIZAYNIDA O'QUVCHILARNING MOTIVATSIYASINI OSHIRISH:<br>GAMIFIKATSIYA VA INTERAKTIV METODLARNING TA'SIRI .....                                                                  | 515-517 |
| <i>Abdullayeva Mohigul, Fazlitdinov Muhammadali</i><br>SUN'IIY INTELLEKT VA AXBOROT TEKNOLOGIYALARINING XXI ASRDAGI<br>ROLI HAMDA ULARNING TURLI SOHALARGA TA'SIRINI O'RGANISH .....                           | 518-521 |
| <i>Urinova Dilbar Abdusamat qizi</i><br>MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TA'LIM FAOLIYATINI<br>MODERNIZATSIYA QILISHDA TARBIYACHILARNING OTA-ONALAR BILAN<br>ISHLASHINI TAKOMILLASHTIRISH MEKANIZMLARI ..... | 522-526 |
| <i>Turdaliyeva Qizlarxon Ilhomjon qizi</i><br>BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING FUNKSIONAL YONDASHUV<br>METODLARI .....                                                                          | 527-532 |
| <i>Baratov Jo'raqo'zi Shukurjon o'g'li</i><br>BO'LAJAK MUHANDISLARNI TAYYORLASHDA AMALIY MASHG'ULOTLARDA NOSTANDART<br>TOPSHIRIQLARDAN FOYDALANISH METODIKASI .....                                            | 533-539 |
| <i>Suvanova Gulbaxor Baxromovna</i><br>KO'P MILLATLI MAKTEBLARDA MADANIYATLARARO KOMPETENSIYANI<br>RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY<br>YONDASHUVLAR .....                              | 540-543 |
| <i>Qarshiyeva Muborak, Karshiyev Jaxongir</i><br>BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARINING LINGVISTIK KOMPETENSIYASINI<br>SHAKLLANTIRISH ORQALI XALQARO BAHOLASH DASTURLARI (PIRLS)GA<br>TAYYORLASH USULLARI .....   | 544-547 |
| <i>Djurayeva Nargis Narkulovna</i><br>BOSHLANG'ICH TA'LIM PEDAGOGIKASIDA O'QUVCHILARDA NAFOSAT<br>TARBIYASINING O'RNI .....                                                                                    | 548-552 |

|                                                                                                                                                                                                  |         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Otabayev Iskandar Abdug'aniyevich</i><br>KREDIT-MODUL TIZIMI ORQALI O'QUV REJALARINI ISHLAB CHIQISH<br>VA ULARNI AMALIY TATBIQ ETISH BOSQICHLARI .....                                        | 553-562 |
| <i>Bozorov Zokir, Ravshanova O'g'ilshod</i><br>BO'LAJAK MATEMATIKA FAN O'QITUVCHILARINING PLANIMETRIYA<br>BO'YICHA KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA TALABALAR MUSTAQIL<br>ISHLARINING ROLI ..... | 563-568 |

**Received:** 15 April 2025

**Accepted:** 1 May 2025

**Published:** 10 May 2025

*Article / Original Paper*

## **THE ROLE OF STUDENTS' INDEPENDENT WORK IN DEVELOPING THE PLANIMETRY COMPETENCE OF FUTURE MATHEMATICS TEACHERS**

**Bozorov Zokir Yuldoshovich**

Senior Lecturer at Termez State Pedagogical Institute

E-mail: [bozorov.zokir@mail.ru](mailto:bozorov.zokir@mail.ru)

**Ravshanova O'gilshod Abdurashidovna**

Student at Termez State Pedagogical Institute

E-mail: [ravshanova@bk.ru](mailto:ravshanova@bk.ru)

**Abstract.** In the process of solving standard tasks, which are often found in problem sets and textbooks, expressed in the form of standard requirements (find, prove, calculate, replace), the competence under study is poorly formed. The problematic issue is based on the lack of information, and its solution requires full work with this information. Students find themselves in conditions where they need to search for missing information, select the necessary one, analyze, organize, store, and sometimes convey it. One of the results of solving the problem is subjective new information discovered by students. In addition, the information obtained by them independently with minimal help from the teacher is usually better assimilated, since it becomes an achievement of the student and the group as a whole. Therefore, the formation of the skill of independent work, independent work in the classroom and outside the classroom allows them to become qualified personnel in their chosen profession in the future. Of course, independent work is the basis of the education of students of pedagogical higher educational institutions, and its implementation largely depends on the quality of organizing students' independent work in the classroom and outside the classroom.

**Keywords:** elementary mathematics, planimetry, independent work, principle, principle of openness and self-development of the system, principle of comprehensibility, principle of consciousness and activity, principle of human priorities, principle of scientificity, principles of purposefulness and natural harmony.

## **BO'LAJAK MATEMATIKA FAN O'QITUVCHILARINING PLANIMETRIYA BO'YICHA KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA TALABALAR MUSTAQIL ISHLARINING ROLI**

**Bozorov Zokir Yuldosh o'g'li**

Termiz davlat pedagogika instituti katta o'qituvchisi

**Ravshanova O'gilshod Abdurashid qizi**

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

**Annotatsiya.** Masalalar to'plami va darsliklarda ko'pincha uchraydigan, standart talablar ko'rinishida ifodalangan (toping, isbotlang, hisoblang, almashtiring) namunaviy topshiriqlarni yechish jarayonida tadqiq etilayotgan kompetentlik zaif shakllantiriladi. Muammoli masala esa aynan axborotning yetishmasligiga asoslanadi va uning yechimi mazkur axborot bilan to'liq ishlashni talab etadi. Talabalar yetishmaydigan axborotni izlashlari, zarurini tanlash, tahlil qilish, tashkil etish, saqlash va ba'zan uni yetkazishlari zarur bo'lgan sharoitlarda bo'ladilar. Muammoni yechishning natijalaridan biri talabalar tomonidan kashf etilgan subyektiv yangi axborot hisoblanadi. Bundan tashqari, o'qituvchining minimal yordamida ular tomonidan mustaqil olingan axborot, odatda, yaxshiroq o'zlashtiriladi, chunki u talabaning va umuman guruhning yutug'iga aylanadi. Shuning uchun, mustaqil ishlash ko'nikmasini shakllantirish, auditoriya va auditoriyadan tashqari mustaqil ishlash kelajakda o'z tanlagan kasbi bo'yicha yetuk kadr bo'lib yetishishiga imkon beradi. Bunda albatta mustaqil ishlash pedagogika oliy ta'lim

muassasalari talabalarini o'qitishning asosida zamonaviy oliy maktabda mustaqil ta'lim prinsipi yotadi va uni amalga oshirish ko'p jihatdan talabalarining auditoriya va auditoriyadan tashqari mustaqil ishlarini tashkil etish sifatiga bog'liq bo'ladi.

**Kalit so'zlar:** elementar matematika, planimetriya, mustaqil ish, prinsip, ochiqlik va tizimning o'z-o'zini rivojlantirishi prinsipi, tushunarlilik prinsipi, onglilik va faollik prinsipi, insoniy ustuvorliklar prinsipi, ilmiylik prinsipi, maqsadga muvofiqlik va tabiiy muvofiqlik prinsiplari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I5Y2025N92>

### **Kirish.**

Pedagogika oliy ta'lim muassasalari talabalarining planimetriya va uni o'qitish metodikasi bo'yicha kompetentliklarini shakllantirishning keyingi yo'nalishi talabalarining mustaqil ishlarini faollashtirish bo'lib, u bo'lajak matematika o'qituvchilarida doimiy o'zgaruvchan sharoitlarda bo'lajak kasbiy faoliyatga tayyorgarliklarini shakllantirishga yordam beradigan tarzda tashkil etiladi. Mustaqil ishning ahamiyatini kuchaytirish kompetentlik matematika o'qituvchisini tayyorlashga yordam beradi[3].

Bunda asosiy rol auditoriyadan tashqari mustaqil ishlarga ajratilib, u nafaqat bilimlarni chuqurlashtirish va tizimlashtirishga, balki kasbiy faoliyat uchun muhim bo'lgan mustaqillik, mas'uliyatlilik, ijodiy faollik kabi shaxs sifatlarini shakllantirishga ham yordam beradi.

Shuning uchun «Elementar matematika» fanini o'rganishda alohida ravishda tashkil etilgan mustaqil ishlar kasbiy bilimlarni mustaqil egallash (predmetli va metodik), o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini takomillashtirishga yo'naltiriladi.

### **Adabiyotlar tahlili va metodologiya.**

«Elementar matematika» fanini o'rganish jarayonida talabalarining mustaqil ishlarini loyihalash va tashkil etishni biz bo'lajak matematika o'qituvchisining planimetriya va uni o'qitish metodikasi bo'yicha kompetentligini shakllantirishning shartlaridan biri sifatida qaraymiz. Mustaqil ish topshiriqlarini ishlab chiqish uchun biz quyida keltirilgan prinsiplardan foydalandik.

**Ochiqlik va tizimning o'z-o'zini rivojlantirishi prinsipi.** Prinsipning mohiyati — texnologiya dinamik, ochiq va moslashuvchan bo'lishi kerakligidan iborat. Aynan mazkur prinsip ta'limiy buyurtma bilan, jumladan kompetentlik yondashuv bilan talab etiladigan ko'rinishli farqliklarni ko'rilayotgan metodik tizimga “qabul qilish”ga imkon beradi.

**Tushunarlilik prinsipi.** Prinsipning mohiyati – osondan murakkabga. Davlat standarti bilan tayyorgarlik mazmuni va darajasining zaruriy minimumi talablari tartibga solingan. Talabalar turlicha boshlang'ich tayyorgarlikka ega bo'lishlari mumkinligi omilini hisobga olgan holda, biz bo'lajak o'qituvchining planimetriya sohasidagi kompetentligi komponentlarining shakllanganligi boshlang'ich darajasining tashxisini o'tkazamiz. Uning mazmunini to'ldirish nazariy va faoliyatli ta'limning integratsiyasi jarayonida amalga oshiriladi.

**Onglilik va faollik prinsipi.** Talaba o'qituvchi tomonidan qo'yilgan vazifani bilishi, faol bo'lishi zarur. Talabalar fan bo'yicha ongli ravishda shug'ullanadigan vaziyat yuzaga kelishi lozim, bunda ularning faol harakatlari baho olishga intilish bilan emas, balki ichki ehtiyojlari, bilish istagi bilan sodir bo'lishi kerak.

**Ilmiylik prinsipi.** Prinsipning mohiyati yolg'on bilimlar bo'lishi mumkinmasligi, faqatgina to'liq bo'lmagan bilimlar bo'lishi mumkinligidan iboratdir. Talabalarga taklif etiladigan o'quv axboroti o'z mazmuni, shakllari va metodlari bo'yicha zamonaviy bosqichdagi fanga mos keladi.

**Insoniy ustuvorliklar prinsipi.** Prinsipning mohiyati o'qitish tizimini ta'lim oluvchilarning haqiqiy ehtiyojlari, qiziqishlari va imkoniyatlariga bo'ysundirishdan iboratdir.

**Maqsadga muvofiqlik va tabiiy muvofiqlik prinsiplari.** Ta'lim oluvchilarning individual xususiyatlari hisobga olinishi kerak.

**Shaxsiy tashabbus prinsipi.** Talabalarning o'quv materialini o'rganish chuqurligini, o'qish sur'ati va muddatlarini va boshqalarni tanlashda tashabbuslarini namoyon etishlari uchun sharoitlar yaratilishi lozim. mustaqil ishning mazmunini barcha uchun majburiy (talabani tanlovi bo'yicha) va qo'shimcha qismlarga ajratish zarur. Topshiriqlarni ishlab chiqish jarayonida talabalarning individual xususiyatlarini, ularning kasbiy qiziqishlarini hisobga olish lozim (talabalar mustaqil ishlari mazmuni va hajmining variativligi prinsipi).

Hajmning variativligi har bir modul bo'yicha mustaqil ishning qo'shimcha qismi topshiriqlarning turli ko'rinishlariga egaligi, u ular orasida o'zining individual xususiyatlari va qiziqishlari yoki istaklariga mos ravishda ixtiyoriysini tanlashi mumkinligi hisobiga erishiladi.

### **Muhokama va natijalar.**

«Elementar matematika» o'quv kursini o'rganish jarayonida talabalarning turlicha ta'limiy ehtiyojlari, ularning qobiliyatlarini ochish va to'laqonli rivojlantirish, o'quv jarayonini talabalarning individual xususiyatlariga moslashtirish zaruratini hisobga olgan holda, barcha talabalarga planimetriya va uni o'qitish metodikasi bo'yicha kompetentlikning shakllanganligi ma'lum darajasiga erishish zarurligi sababli, keyingi prinsip sifatida biz avval bayon etgan, talabalarning mustaqil ishlari o'quv topshiriqlarining darajali va elektiv differentsiatsiyasini tanlaymiz.

O'quv faoliyatini tashkil etish uchun o'qituvchiga o'rganilayotgan fan doirasida bo'lajak kasbning barcha nozik jihatlarini hisobga olish zarur. Bunga nazariy kursni qurish uchun material tanlashda hamda mustaqil ishning kerakli shakllari va metodlarini tanlashga erishish mumkin. Mustaqil ish topshiriqlari kasbiy xususiyatga ega bo'lishi, o'rganilgan materialni takrorlashni faollashtirishi, bo'lajak matematika o'qituvchisining shaxsiy va kasbiy sifatlarini kengaytirishga yordam berishi lozim.

Shuning uchun keyingi prinsip sifatida biz talabalarning mustaqil ishlari uchun topshiriqlarni professionallashtirish **prinsipini tanladik, u mutaxassisning bo'lajak faoliyatining o'ziga xosligini, bo'lajak o'qituvchining professionalligini shakllantirish va pedagogik madaniyatini rivojlantirishni hisobga oluvchi topshiriqlarni tanlashni talab etadi.** Mazkur prinsip A.G. Mordkovich[5] tomonidan ishlab chiqilgan pedagogik oliy ta'lim muassasalarida matematika o'qituvchilarini tayyorlashda o'qitishning kasbiy-pedagogik konsepsiyasidan kelib chiqadi. Auditoriyadan tashqari mustaqil ishlar o'quv topshiriqlarini professionallashtirish ularni matematika o'qituvchisining kasbiy faoliyati uchun xos bo'lgan qator metodik ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirish hisobiga erishiladi va bu talabalarning o'quv hamda kasbiy motivatsiyalarining rivojlanishiga yordam beradi.

Auditoriyadan tashqari mustaqil ishning samaradorligi va sifatida ko'p jihatdan nimani o'rganish va qanday o'rganishni belgilovchi, uning axborot va metodik ta'minotiga bog'liqdir. P. I. Pidkasistiy "talabalarning mustaqil ishlarini ta'minlash" atamasi ostida pedagogning talabalarning axborot manbalariga ehtiyojlarini qondirishni kafolatlovchi o'qitishning zarur va yetarli sharoitlarini yaratishni tushunadi [8].

T.D. Rechkina bunday ta'minotning asosiy maqsadi talabalarning muvaffaqiyatli o'qishlari uchun sharoitlar yaratish, ularning fanni o'zlashtirishda yuqori sifat ko'rsatkichlariga

erishishlari, qiziqishlar, imkoniyatlar va o'z-o'zini amalga oshirishga yo'nalganlik rivojlanishining shaxsiy darajasiga ko'ra bilish usullarini mustaqil tanlashdan iborat ekanligini ta'kidlaydi. Bu talabalarning nazariy, metodik va amaliy tayyorgarliklari birligi va tizimlilikini hosil qilishga imkon beradi, talabalarning o'quv faoliyati jarayonida shaxsiy va kasbiy o'z-o'zini tashkil etish, mustaqil ta'lim va o'z-o'zlarini amalga oshirishlariga sharoitlar yaratadi, o'quv mazmunini o'zlashtirish sifatiga va mustaqil ish jarayonini individuallashtirishga ko'maklashadi [7]. Shuning uchun planimetriya va uni o'qitish metodikasi bo'yicha kompetentligini shakllantirishning axborot-metodik ta'minoti uni tashkil etishning keyingi prinsipi hisoblanadi.

Mazkur prinsipni qisman amalga oshirish uchun, talabalarning fanni o'zlashtirishlari bo'yicha o'z-o'zlarini tashkil etish ishlarida boshqaruvchi va yo'naltiruvchi rolni bajaruvchi o'quv-metodik qo'llanma va elektron darslik ishlab chiqilgan, shuningdek, o'quv jarayoniga yangi axborot texnologiyalari joriy etilgan. Talabalarning o'quv faoliyatlarini axborot-metodik ta'minlash barcha ish turlarini tashkil etish va rejalashtirish bo'yicha o'quv-metodik hujjatlarni, ularni bajarish bo'yicha zaruriy variantlar miqdori va metodik tavsiyalarni, qog'oz va elektron tashuvchilarda o'quv adabiyotlarni o'z ichiga oladi.

**Refleksiya prinsipi.** Ta'lim oluvchilarning o'z-o'zlarini baholashlari, o'z-o'zlarini tahlil qilishlari uchun imkoniyatlarni ta'minlash zarur.

**O'qitishda masalali yondashuv.** Kasbiy faoliyatda o'qituvchiga doim u yoki bu vazifalarni hal etishiga to'g'ri keladi: pedagogik, psixologik va maxsus. Ixtiyoriy pedagogik amal bilish masalalarining izchilligi ko'rinishida tasavvur etilishi mumkin [24]. Shu sababli bo'lajak matematika o'qituvchilarini tayyorlashda yetakchi rolni masalali yondashuv egallaydi (G.A. Ball, V.P. Bepalko, A.A. Verbiskiy, V.A. Dalinger, Yu.M. Kolyagin, M.V. Noskov, N.A. Tereshin, I. M. Shapiro va boshqalar) [4].

Matematikani, jumladan geometriyani va boshqa qator fanlarni o'qitishda rol o'ynaydigan vazifalarning ahamiyati kattadir. So'nggi o'n yillikda masalali yondashuv ahamiyatli rivojlanib, uning imkoniyatlarini biz bo'lajak matematika o'qituvchilarining planimetriya sohasidagi kompetentliklari darajasini oshirishda foydalanishni tavsiya etamiz. Bo'lajak o'qituvchilarning planimetriya bo'yicha kompetentliklarini rivojlantirish uchun biz quyidagi masalalar turlaridan foydalanamiz: an'anaviy o'quv masalalari, muammoli masalalar, metodik adabiyotlarda amaliy mazmun deb atash qabul qilingan kontekstli masalalar. Kontekstli masalalarga muayyan haqiqiy vaziyatlarda uchraydigan vazifalar taalluqlidir. Ularning mazmuni yuzaga keladigan muammolarni hal etishda planimetriyadan foydalanish uchun haqiqiy sharoitlarni ta'minlaydi va uni hal etish hamda tushunish uchun ta'sir ko'rsatadi. Talabalarning planimetriya sohasidagi kompetentliklarini shakllantirish uchun ma'lum haqiqiy elementlarga ega bo'lganida, haqiqiy vaziyatdan juda ajralmagan bo'lganida, qo'yilgan muammoni yechish uchun esa matematikadan foydalanish zarur bo'lganida farazli shartlar bilan masalalar ham inkor etilmasligini ta'kidlab o'tamiz. Talabalar amaliy xususiyatdagi masalalarni yechishga jonli qiziqishni namoyon etadilar.

Planimetrik masalalarni yechish va tuzish bosqichlarining tahlili asosida, mazkur bosqichlarda qo'llaniladigan usullardan, biz talabalar uchun masala tuzishda zarur bo'lgan ko'nikmalarni tanlab oldik va demak ular masala tuzishga o'rganish jarayonida shakllanishi kerak [1]. Mazkur ko'nikmalar shakllantiriladigan kompetentlikning uchinchi komponentini –

mazkur bilimlarni o'quv va amaliy yo'naltirilgan masalalar va o'qitish muammolarini yechish uchun qo'llash ko'nikmalarini tashkil etadi.

Boshlang'ich masalaning strukturasi o'zgarishi darajasiga ko'ra uning asosida yangisini tuzishda hamda umuman yangi masalalarni tuzishda N.V. Astaxova [24] tomonidan ajratilgan matematik masalalarni tuzish bo'yicha ko'nikmalarning quyidagi guruhlari ajratilgan. Ko'nikmalarning birinchi, ikkinchi va oltinchi guruhlari biz tomonimizdan to'ldirildi.

1-guruh – masalaning strukturaviy-komponentli tarkibining tahlili bilan bog'liq ko'nikmalar.

- shartning va strukturaviy elementlar o'rtasidagi bog'liqliklar tahlili orqali boshqalari orasida aniqlanmagan masalalarni ajratish;
- qo'shimcha cheklashlar kiritish yo'li bilan masalani yechish jarayonidagi noaniqliklarni bartaraf etish;
- javobni ifodalashga oraliq ko'rsatkichlardan xalos bo'lish;
- aniq bo'lmagan masalalarni yechishda izlash sohasini toraytirishni (yoki kengaytirishni) bashoratlash.

**2-guruh – masalaning komponentlari va mantiqiy strukturasi ko'rinishi o'zgarishi bilan bog'liq ko'nikmalar.**

- zaruriy nazariy asosni hisobga olish;
- masalaning hisoblash murakkabligini bashoratlash;
- masalaning yechilishi mumkinligini oldindan ko'ra olish;
- berilgan elementlar va munosabatlar bilan aniq belgilanuvchi berilgan fan sohasidagi elementlarni ajratish;
- ortiqcha va yetishmaydigan ma'lumotlarni aniqlash;
- teskari masalalar qurish, jumladan teskari masala uchun uning strukturasi o'zgartirish zarur bo'lgan vaziyatlarda.

3-guruh – masalaning sharti va talabini qayta ifodalash bilan bog'liq ko'nikmalar.

- predmetli masaladan amaliyga qayta ifodalash;
- boshqa yechish usulini topishni bilish.

4-guruh – masalaning predmetli sohasidagi obyektlar va munosabatlarning noto'liq to'plami bo'yicha masalalar tuzish bilan bog'liq ko'nikmalar.

- sharti bo'yicha masalalar tuzish;
- talab bo'yicha masalalar tuzish;
- asosiy munosabat (yechim, formula, tenglama) bo'yicha masalalar tuzish;
- tayyor chizma bo'yicha masalalar tuzish.

6-guruh – o'quvchilarning xususiyatlarini hisobga olgan holda yangi masalalar tuzish bilan bog'liq ko'nikmalar.

- masalalar tuzishda tizimlashtirish, umumlashtirishni va analogiyani qo'llash;
- o'quvchilarning tayyorgarliklari darajasi va didaktik maqsadlarning xususiyatlari bilan bog'liq bo'lgan metodik xususiyatlarni hisobga olish, tuziladigan masala ularga erishishga yo'naltiriladi;
- tuzilgan masalani yechishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan qiyinchiliklarni bashoratlash.

**Xulosa.**

Ajratilgan ko'nikmalar asosida biz planimetrik masalalarni tuzish bo'yicha masalalar majmuini ishlab chiqdik va uni bajarish bo'lajak matematika o'qituvchisining planimetriya va uni o'qitish metodikasi bo'yicha kompetentligini shakllantirishga yordam beradi, chunki bu ko'nikmalar uning komponentlari tarkibiga kiradi.

**Adabiyotlar/Literatypa/References:**

1. Bozorov Zokir Yuldosh o'g'li "Using the coordinate-vector method in solving planametric problems" International journal of social science & interdisciplinary research ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 IJSSIR, Vol. 12, No. 05. May 2023. – B. 97-99.
2. Zokir Yuldosh o'g'li Bozorov "Ta'lim sifati menejmenti va unga bo'lgan yondashuvlar" research and education, Scientific Journal Impact Factor 2023: 5.789, ISSN: 2181-3191, VOLUME 2 | ISSUE 5 | 2023.
3. Zokir Yuldosh O'G'Li Bozorov "Conceptual basis of training of mathematics teachers" INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact Factor: 8.036, 13(03), 61–63.
4. Балл, Г. А. Теория учебных задач: психолого-педагогический аспект [Текст] / Г.А. Балл. – М.: Педагогика, 1990. – 183 с.
5. Епишева, О. Б. Технология обучения математике на основе деятельностного подхода: кн. для учителя [Текст] / О.Б. Епишева. - М.: Просвещение, 2003. – 223 с.
6. Колягин, Ю. М. Задачи в обучении математике [Текст]. 41/ Ю.М. Колягин. - М.: Просвещение, 1977. - 110 с.
7. Крупич, В. И. Теоретические основы обучения решению школьных математических задач [Текст] / В.И. Крупич. – М.: Прометей, 1995. – 166 с.
8. Машбис, Б. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения [Текст] / Б.И. Машбис. – М.: Педагогика, 1998.
9. Пономарев, Я.Л. Психология творчества [Текст] / Я.Л. Пономарев. - М.: Педагогика, 1976.
10. Славская, К. А. Детерминация процесса мышления [Текст] / К.А. Славская // Исследование мышления в советской психологии. – М., 1966.

# SCIENCEPROBLEMS.UZ

## IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

*№ 5 (5) – 2025*

## АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

## ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM”  
mas'uliyati cheklangan jamiyati

**Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

**Bog'lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).